

Végző búcsút vettünk Szolcsányi János farmakológus akadémikustól

A hír megváltozhatatlan: „Életének 81. évében, 2018. november 5-én elhunyt Szolcsányi János akadémikus, a Pécsi Tudományegyetem professzor emeritusa. A Széchenyi-díjas tudós a magyar farmakológiai kutatások kimagasló alakja volt, számos gyógyszer kidolgozása fűződik nevéhez.”

2018. november 29-én, a pécsi központi temetőben Egyetemünk, a Magyar Tudományos Akadémia és sok hazai egyetem, intézmény képviseltette magát. Az evangélikus egyházi szertartás szerint tartott búcsú 12 órakor kezdődött a Szent Mihály kápolnában.

A pécsi Gyógyszerész Szak megalapítója. Sorsunk alakulásában hitének, akaratának, széles látókörű tudásának meghatározó szerepe volt. Igazi, iskolát teremtő, kísérletező kutató volt.

Kutatásainak megvalósításában nagy szerepet játszott lényegre törő szemlélete, technikai megoldásokban való újtó készsége és kezűgyessége. Elektrofiziológiai eredményei önmagukban is úttörők. Farmakológiai kutatásainak homlokterében a fájdalomcsillapítók és a gyulladásgátlók hatásmechanizmusa állt. A csípős paprikában található kapszaicin révén új idegszabályozási mechanizmust fedezett fel, bizonyítva az érzőidegek szerepét a gyulladás és fájdalom folyamataiban. Elsőként bizonyította a kapszaicin élettani (fájdalomérzés, hőreguláció) és kórélettani (gyulladás, gyomorfekély) hatásait. Jelentős eredményeket ért el antiallergiás és értágító gyógyszerek kutatása terén. Felfedezte a szomatosztatin-analógok gyulladásgátló hatását. A vanilloid-receptorok molekuláris farmakológiai kutatásával világszintű új eredmények létrejöttéhez járult hozzá munkatársai bevonásával.

Gazdag és eredményes munkásságát sok külföldi meghívás és elismerés kísérte. Sohasem kereste a különféle címeket, de tudatában volt elhivatottságának. A tanítványok eredményei mindig boldogsággal töltötték el. Irányító szerepe, értékes tanácsai tanítványainak munkáit segítették; dolgozataiban igen sok társszerző csatlakozott hozzá, ami külön örömet jelentett számára. A kutatás szépsége, a tanítványok őszinte ragaszkodása volt számára a valódi érték. Sikeres életpályájáról tanúskodik az alábbi, vázlatosan tömörített életrajzi jellemzés.

1938. február 24.-én Budapesten született. Édesapja a háború után Cegléden volt fül-orr-gégész főorvos, kórházigazgató. Iskolai tanulmányait követően 1956-ban felvették a Szegedi Orvostudományi Egyetemre, ahol 1962-ben avatták orvossá. Már az egyetemi évek kezdetén diákkörös hallgatóként a Budapesti Orvostudományi Egyetem 'Issekutz'-féle Gyógyszertani Intézetből a szegedi Élettani Intézetbe, Pórszász János laboratóriumába került. Mint demonstrátor itt ismerkedett meg az élettani kutatás modern módszereivel. Végzés után az egyetem Gyógyszertani Intézetében, ifj. Jancsó Miklós professzor munkatársa lett. Közben egy évet a London University King's College Gyógyszertani Intézetében töltött.

1970-ben került tanársegédnek Pécsre, a Gyógyszertani Intézetbe, ahová a Szegedről érkezett, intézetvezetőnek kinevezett Pórszász János hívta. Akkor került ugyanide ifj. Jancsó Miklós özvegye, a gyógyszerészeti diplomával rendelkező Jancsó Gábor Aranka (1975-ig e. docens). Ezzel kezdetét vette a pécsi kapszaicin-kutatás. Szolcsányi János munkássága végleg itt teljesedett ki, 1977-ben adjunktus, 1984-ben docens, 1990-ben egyetemi tanár, 1994-től 2003-ig intézetvezető. A Neurofarmakológiai Akadémiai Kutatócsoport élén lehetővé tette, hogy munkatársaival nemzetközileg elismert eredmények születtek. 2000-tól 2003 között Széchenyi Professzori Ösztöndíjban részesült. Közben kétszer rektorhelyettesként bontakoztatta ki szervezőképességét. Időszakonként vendégkutatóként dolgozott Londonban (1965: King's College), az USA-ban (1977-78: N-Carolina Univ.), Bad Nauheimben (1982-

87: Max Planck Institut), Heidelbergben (1985: Univ.), Londonban (1988-92: Sandoz Inst. for Med. Res. konzulense). 2008-ban lett emeritus professzor. A Richter Gedeon Rt. tudományos tanácsadója.

Jelentősebb akadémiai fokozatai, tisztségei: CSc 1977, DSc 1987, MTA lev. tag 1995, MTA r. tag 2001, MTA Doktori Biz. elnök, MTA Elméleti Orvostud. Biz. elnök, PAB elnök (2005-től két ciklusban); vezetőségi tag, elnök (évszám megjelölést mellőzve): Országos Doktori és Habilitációs Tanács, Magyar Fájdalom Társaság, Magyar Kísérletes és Klinikai Farmakológiai Társaság, Magyar Idegtudományi Társaság, OTKA Élettani Bizottság; szerkesztőbizottsági tag: *Exp. Clin. Gastroenterology*, *Neurobiology*

Kitüntetései: Ernst Jenő-pályadíj (1981), Helsinki Egyetem Érem (1993), Szent-Györgyi Albert-díj (1994), Szül. Nemzeti Egyetem Emlékplakett (1996), Batthyány-Strattmann László-díj (1997), id. Issekutz Béla-emlékérem (1998), Akadémiai Kiadó Nívódíja (1999), Ipolyi Arnold OTKA-díj (1999), Pro Facultate Medicinae arany fokozata (2001), Jancsó Miklós-emlékérem (2003), Széchenyi-díj (2003), Vályi-Nagy Tibor-díj (2004), Manfred Zimmermann-díj (2004), Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (2008), Dél-Dunántúl Regionális Innovációs díj, életmű kategória (2010)

Rendkívüli nemzetközi elismertsége alighanem sokáig egyedülálló marad a pécsi egyetem történetében. Publikációinak száma 1961-től 2018. októberig 477, hivatkozások száma a *Web of Science* adataira támaszkodva kb. 5500. Különböző hivatkozási indexek bizonyítják, hogy az általa művelt kutatás, főleg a molekuláris farmakológia a legizgalmasabb és legígéretesebb gyógyszerkutatási és természettudományi területek közé tartozik.

A Gyógyszerészetben a közelmúltban tettük közzé (Szabó és Botz, 2018/9) a pécsi gyógyszerészképzés, a szakalapítás küzdelmes történetét. Akkor, még nem gondoltuk, hogy a cikkíráshoz adott tanácsai lesznek az utolsók. Hiszen a képzés fontosságának felismerése, megvalósíthatósága, később a sokféle akarat egyeztetése, a szervezés rögzös útja az Ő „apostoli” összefogó ereje nélkül aligha vezetett volna sikerre.

Példás kezdeményezése, hogy 2004-ben létrehozta a „Pécsi Egyetemi Gyógyszerészképzésért Alapítvány”-t, alaptökének saját jövedelméből felajánlott összeggel. Ma az Alapítvány aktívan működik, folytatva az Alapító írásban rögzített akaratát.

Közvetlen, jó kedélyű természete mindig élményt jelentett számunkra. A szakalapítás ügyes-bajos kérdéseit rendszeresen az Intézet könyvtárában vitattuk meg. *Kutas László* farmakológus volt a titkár, gondos szervezése zökkenőmentes eszmecserét tett lehetővé. A könyvtár falán a nagy elődök (*Mansfeld Géza*, *Méhes Gyula*, *Pórszász János*, *Varga Ferenc*) portréi szemlélték a késői utódok történelemformáló vitáit. Szolcsányi professzor itt osztotta meg velünk kutatásban szerzett örömét is. Máig őrizzük egyik kedvenc review cikkét (társszerző: *Sándor Zoltán*), ami a *Trends in Pharmacological Sciences*-ben, 2012-ben jelent meg „*Multimeric TRPV1 nociceptor: a target for analgesics*” címen. Büszkén nyújtotta át emlékül.

Elődjeinek megbecsülése szívügye volt. Nem sokkal halála előtt áttekintést készítettünk a neves pécsi farmakológus elődökről (megjelent: *'Lárencz László' Gyógyszerésztörténeti Csoport online közleményei*, 2018. június 26.). Átolvasva az írást, felhívta figyelmünket arra az érdekességre, hogy *Mansfeld Géza* professzor pozsonyi működése során tanársegédje volt *Szent-Györgyi Albert*, aki későbbi írásaiban hálával emlékezett mesteréről, a pécsi farmakológia legendás hírű professzoráról, az MTA r. tagjáról. Minderről publikáció jelent meg Szolcsányi professzor tollából (2017, *Orvosi Hetilap* 148/42: 2007-2011, „Szent-Györgyi Albert visszatekintése 1943-ban kutatói pályakezdésére és mesterére, Mansfeld Gézára”).

Közismert volt, hogy a pécsi gyógyszerészet már korábban is érdekelte. Emlékezetünkben él, hogy mint intézetigazgató professzor részt vett azon a Széchenyi téren tartott ünnepségen,

amelyet a Gyógyszerész Kamara rendezett az *Arany Sas Patika* külső falára elhelyezett, 'Baranyai Aurél' neves pécsi gyógyszerész emlékét megörökítő emléktábla avatása (2003) alkalmából. Becsülte és tisztelte a baranyai gyógyszerészeket. Ennek jele, hogy számára a mi véleményünk mindig alapvetően fontos volt. Büszkék lehettünk bizalmára! Alapvető véleményét megfogadtuk: a gyógyszerész számára magas szintű farmakológiai ismeretek elsajátítása különösen fontos, hogy a szakorvos méltó partnere lehessen. Szolcsányi János farmakológus utódai, az egyetemi oktatók ebben a szellemben járulnak hozzá a jövőben is a pécsi gyógyszerészképzéshez.

Magánélete boldog volt. Felesége (sz. Küpry Judit, a pécsi Leőwey Klára Gimnázium igazgatója) halála után, fájdalmában gyermekei és unokái adtak enyhülést. Mint hívő keresztény, a Pécsi Evangélikus Gyülekezet 'Luther Rózsa' Alapítványának kuratóriumi tagjaként támogatta egyházának törekvéseit.

Eredményekben gazdag munkássága a magyar gyógyszerkutatás maradandó értéke. Egyénisége a pécsi egyetemi farmakológia és gyógyszerészképzés történetében egyedülálló.